

Kirjoittaja Vesa Vihriälä on
valtiotieteiden tohtori ja
Elinkeinoelämän valtuuskunnan
sekä Etlan toimitusjohtaja.



MISSÄ TALOUDEN KÄÄNNE LUURAA?

Suomen talous pääsee kasvuun vasta, kun viennin kilpailukyky on palautunut. Hallituksen kasvupaketti ei juurikaan vaikuta talouteen, kirjoittaa Vesa Vihriälä.

Teksti Vesa Vihriälä

Suomen talous on supistunut jo kaksi vuotta. Ennusteiden mukaan kehittyneiden maiden - myös euroalueen - kasvu piristyy tänä vuonna. Suomen ennustettu varovainen käänne on sen sijaan lässähtämässä. Tuoreimmat ennusteet poaavat kuluvalle vuodelle 0,2 prosentin kasvua.

Kasvu näyttää heikolta jopa verrattuna sodan jälkeisen historiamme suurimpaan talouskatastrofiin, 1990-luvun lamaan.

Kokonaistuotannon määrä oli tämän vuoden alussa seitsemän prosenttia pienempi kuin ennen finanssikriisiä saavutetussa huipussa, vuoden 2007 lopussa.

1990-luvun lamassa bruttokansantuotteen taso kuusi vuotta kriisiä edeltäneen huipun jälkeen oli vain kolme prosenttia huippua pienempi, vaikka lasku oli tuolloin syvempi.

Missä Suomen talouden käänne luuraa?

SHOKIT: NEUVOSTOLIITTO JA NOKIA

Sekä 1990-luvun lamassa että nykyisessä kriisissä Suomen talous kohtasi isoja shokkeja.

1990-luvun alussa Neuvostoliiton kaupan romahdus oli vain Suomeen painottuva, ”epäsymmetrinen” shokki. Saksan yhdistymistä seurannut korkotason nousu Euroopassa ja Persian lahden sota taas vaikuttivat kaikkiin kehittyneisiin maihin.

Tällä kertaa kaikkia maita koskeva häiriö oli globaali finanssikriisi ja sitä seurannut eurokriisi. Suomen oma epäsymmetrinen shokki sisältää Nokia-klusterin ja koko tieto- ja viestintätekniikkasektorin (ict) markkinaosuuksien romahduksen sekä paperin kysynnän

ja hintojen heikentymisen.

1990-luvun symmetrinen häiriö oli nyt koettua lievempi. Globaali talous itse asiassa kasvoi varsin hyvin 1990-luvun puolivälissä.

Epäsymmetrinen shokki taas oli 1990-luvulla rajumpi. Kun Neuvostoliittoon viety, verraten matalan tuottavuuden tuotanto katosi, työllisyys heikkeni rajummin kuin nyt. Tällä kertaa kysyntä on vähentynyt korkeamman tuottavuuden aloilla. Siksi bkt:n supistuminen on näkynyt enemmän työn tuottavuuden heikentymisenä kuin työpanoksen supistumisena.

Suurin ero kriisien välillä on kuitenkin siinä, että 1990-luvun alussa Suomen kotimainen kysyntä oli hyvin haavoittuvainen kriisiä edeltäneen velkakuplan takia.

Velkaiset yritykset ja kotitaloudet joutuivat poikkeukselliseen ahdinkoon kun tulot pienenevät ja korkomenot kasvoivat. Pankit horjuivat romahduksen partaalla ja supistivat luotonantoaan merkittävästi. Heti kriisin alusta lähtien syntyi paha kulutuksen, investointien ja työllisyyden supistumiskierre.

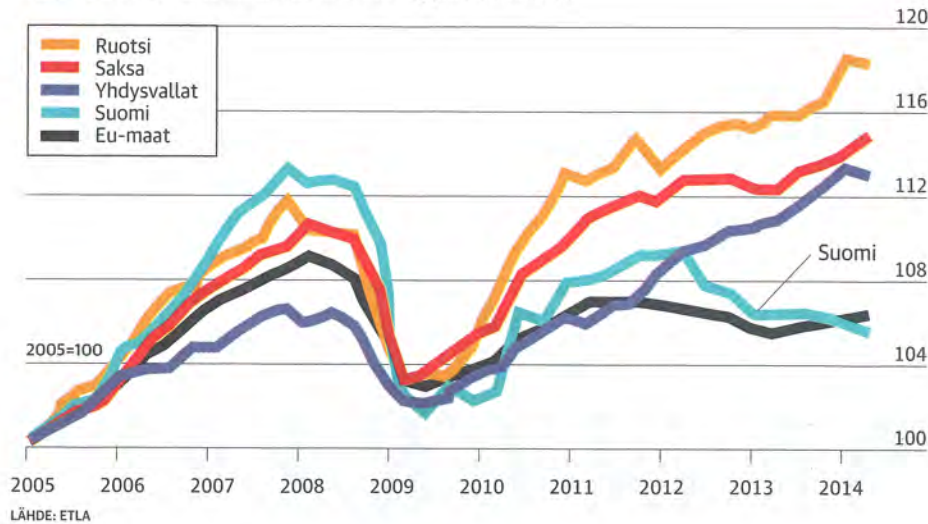
Tälläkin kertaa kotimainen kysyntä notkahti kriisin alussa, kun yritykset jäädyttivät investointinsa ja kuluttajat säikähtivät.

Kotimainen kysyntä alkoi kuitenkin toipua nopeasti ja saavutti jo vuoden 2011 lopulla kriisiä edeltäneen tason. Kotitalouksien ja yritysten taseet olivat vahvoja, pankit hyvässä kunnossa. Korkotasoa on ollut alhainen ja finanssipolitiikka elvyttävää.

Kotimaisen kysynnän koheneminen pysähtyi kuitenkin 2012. Kulutus ja erityisesti investoinnit ovat ▶

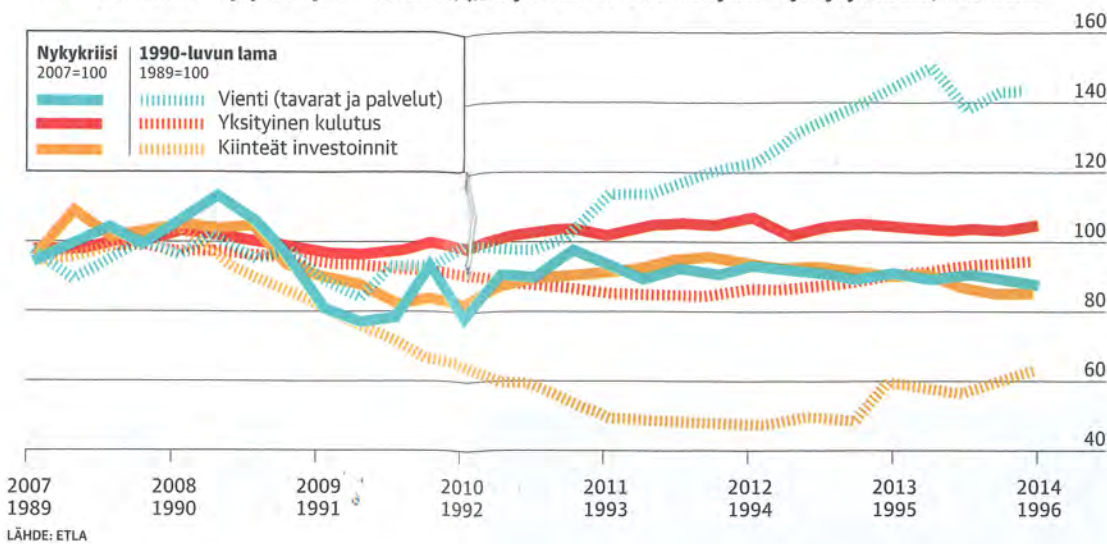
SUOMI ON SURKEIN

Kausitasoitettu bruttokansantuotteen volyyymi, indeksoitu



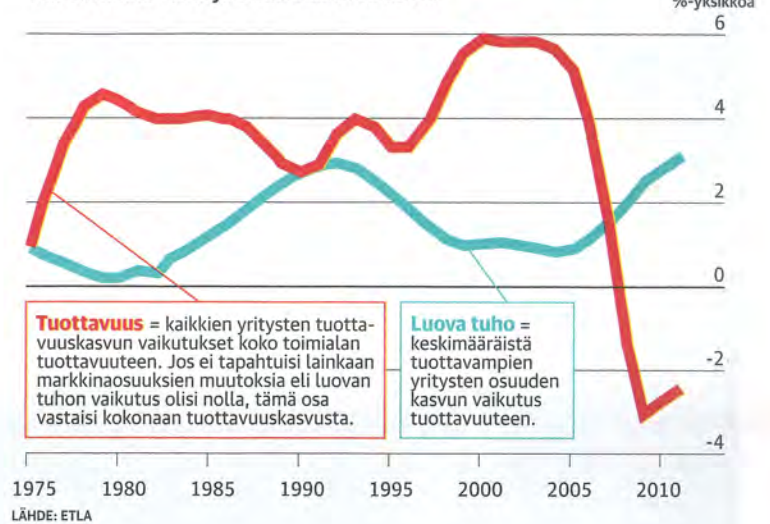
VIIME LAMASTA SUOMI TOIPUI, ENTÄ NYT?

Viennin, kotimaisen kysynnän ja investointien kehitys 1990-luvun laman jälkeen ja nykykriisissä, indeksoitu



TUOTTAVUUS VÄHENI KUN NOKIA KUTISTUI

Tuottavuuden kehitys tehdasteollisuudessa



jälleen laskusuunnassa - tällaista ei tapahtunut 90-luvun toipumisvaiheessa.

Mistä tämä johtuu?

Tuskin ainakaan rahapolitiikan kiristymisestä, sillä korkotaso on ollut vuodesta 2009 lähtien erittäin alhainen.

Hivenen kiristynyt finanssipolitiikka on ehkä jarruttanut kasvua, mutta sen vaikutus ei ole voinut olla kovin suuri. Finanssipolitiikan kireys vuosina 2012 ja 2013 oli keskimäärin sama kuin vuonna 2011. Vuosina 2009-2013 Suomen finanssipolitiikka oli EU-alueen elvyttävimpiä.

ICT-YRITYKSET MENETTIVÄT MARKKINOITA

Syytä kotimaisen kysynnän uuteen notkahdukseen on etsittävä muualta. Päätekijä tuskin voi olla muu kuin se, että viennin kasvu tyssäsi uudelleen jo 2011 alussa eikä ole vironnut.

Vaikutus investointeihin on ilmeinen: kun vienti ei vedä, ei kapasiteettia kannata lisätä. Myös yksityinen kulutus vähenee, kun tulot pienenevät ja työttömyysriski lisääntyy.

Miksi vienti vetää niin huonosti? Osaselitys on markkinoiden verraten vaatimaton kasvu, viime aikoina myös Venäjän markkinoiden heikentyminen. Venäjä lukuun ottamatta tämä ei kuitenkaan voi olla syy Suomen viennin heikkouteen verrattuna moniin EU-maihin.

Ikävä totuus on, että suomalaiset yritykset ovat menettäneet markkinaosuuksia. Tämän selittää vain riittämätön kilpailukyky siinä tuotannossa johon Suomi on sattunut erikoistumaan.

1990-luvun toipumisvaiheessa viennin menestystä edesauttoi usea tekijä.

Maailmantalous kasvoi nopeasti. Markan arvon alentuminen ja pitkäaikainen palkkamaltilti nostivat kustannuskilpailukykyyn erinomaiseksi. Lisäksi meillä sattui olemaan räjähdyksmäisesti kasvava Nokia.

Näistä tekijöistä mikään ei ole nyt tukenut vientiä samalla tavalla. Vaikka maailmantalous on palautunut varsin vakaalle kasvu-uralle, Suomelle tärkeä Euroopan kehitys on ollut vaatimatonta. Efektiiivinen valuuttakurssi on ollut 2010

lähtien verraten vakaa ja palkkamaltilti alkuun päästi vasta viime vuonna.

Ja ehkä kaikkein tärkein asia: ict-klusteri on menettänyt markkinaosuuksia niiden voittamisen sijasta. Tietotekniikka-alan tuotannon supistuminen selittää pääosan kokonaistuotannon supistumisesta vuodesta 2008 lähtien.

Nämä tekijät auttavat ymmärtämään, miksi kasvu on käynnistynyt nihkeästi. Tulevaisuuden kannalta on tärkeää, miten eri tavoin kasvuun vaikuttavat tekijät kehittyvät.

KILPAILUKYKY ON KORJAUTUMASSA

Rahapolitiikan voi olettaa pysyvän kevyenä ja kasvua tukevana vuosia. Finanssipolitiikka sen sijaan kiristyy lievästi ensi vuonna, mikä jarruttaa kotimaisen kysynnän kasvua jonkin verran.

Pienet palkankorotukset parantavat kustannuskilpailukykyä asteittain. Samoin vaikuttaa tuottavuutta kohentava rakennemuutos, luova tuho. Se tarkoittaa korkean tuottavuuden yritysten suhteellisen osuuden lisääntymistä.

Mika Malirannan laskelmien mukaan luova tuho on kohentanut tehdasteollisuuden tuottavuutta ja

IKÄVÄ TOTUUS ON, ETTÄ SUOMALAISET YRITYKSET OVAT MENETTÄNEET MARKKINAOSUUKSIA.